

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

D R A U G A S

Saturday supplement

1991 m. gruodžio mėn. 21 d. / December 21, 1991

Nr. 249(46)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kalėdų teisingumo galia

Kūčių išgyvenimas — visa šeimyna tikrai ir simboliškai (prisiminus toli esančius tuščią vietą) prie stalo — yra kone brangiausias lietuviškai krikščioniškas turtas, visuotinai švenčiamas tiek išeivijoje ligi kelintos kartos, tiek Lietuvoje dešimtmečius už užtrauktą užuolaidą, o dabar laisvai. Šio kalėdinio įvaizdžio bruožai, kaip audinio siūlai, renkami ištiesius metus, parašėdami, ištiesiami kuo toliau į naujosius metus.

Kūčių bendruomenės galia, dvasinę jėgą Vakarų pasaulyje taso individualizmas, spaudimas tikėjimą ir religiją suvesti į privatų asmenį ar šeimos reikalą, kaip liudija JAV labai pastovus (96%) tikėjimas į Dievą ir mažėjantis dalyvavimas parapijose, religinėje bendruomenėje. Rytų Europoje, teigia specialistai, dešimtmečius bažnyčios pastato rūmuose ir besislapstančioje širdyje laikytas tikėjimo išpažinimas nelengvai suranda savo deramą išraišką tikinčiųjų bendruomenės ugdymu ir veikla: veikia bažnyčios, traukia pamaldumas, parapijinė krikščioniškoji bendruomenė tik kuriama.

Kūčių šeimynos galia kyla iš keturių šaltinių. Pirmą, ši prie jaukaus stalo susibūrusi bendruomenė kiekvienam esančiam (asmeniškai ir dvasiai) teikia begalinę paramą — patvirtina ir, jeigu reikia, atlaidumo užtikrina asmenis vertę — šie susirinkę yra mums vertingi kaip žmonės, neišvardinant netinkamų savybių ar veiksmų. Vieni iš kitų mokosi krikščioniško pavyzdžio dalintis ta pačia duona, valgiu, stalu, žvakėmis: vienas kitą pripažįsta tokiais, kokie dabar yra (su viltimi pasitaisyti, kad būtų tokie geri kaip aš). Kelių valandų bendravimas, kaip ir Kūčių, Kalėdų ruošą ir šviesesnė nuotaika bent ligi pirmosios darbo ar mokyklos dienos, be žodžių kiekvienam ir kiekvienai nusagsto elgesio gaires — kitus priimti ir nesivaržyti būti kitų priimtam.

Antra, aiškiai išreiškiamas pasiūlymas vienas kitam, siekti — visam tam, kas bendra ir jungia. Čia tos šeimyninės bendruomenės noras panašėja į Dievo nusistatymą gerbti ir gelbėti kiekvieną, kaip darė Jėzus. Už visa svarbiau yra būti

dvasiškai drauge. Trečia, laukdama į šv. Komuniją panašų plotelį prie kryželiu pažymėto stalo bendruomenė liudija savo prisirišimą prie Jėzaus Kristaus asmens, ne tik prie įstatymų, nuostatų, papročių. Ketvirta, atlaidi bendruomenę, priimanti kiekvieną prie stalo, įskaitant ir vienišą žmogų, skatina krikščionišką savitvardą, pagrįstą sąžiningu dėmesiu visumai, kurioje asmeniniai apskaičiavimai nuslenka į antrąjį vietą. Atvirumas kitam žmogui, kitiems asmenims, kaip gerai žinoma iš mokslo ir iš patirties, bręsta lygiagrečiai su atvirumu Dievui. Siekdama prie stalo į šeimynos bendrumą įtraukti kiekvieną (ir gailėtis tų, kurie neįsitraukia) liudija Dievo pastangas žmogui prie Savęs asmeniškai pritraukti — Jis mūsų labiau ieško negu mes — Jo.

Kalėdinė dvasia savo visuomeninę galią išreiškia sveikai gyvenimišku poelgiu (ir, viliamės, nusistatymu): krikščioniškasis tikėjimas yra ne kas kita, kaip atsakomybė už kitus Dievo akių vaizdoje, o tikrasis pamaldumas yra gailestingumo darbai, kuriais Jėzus Kristus švyti.

Nors į kūčias šeimose (ar, esant progai, didesniame būryje) atnešti ką nors stalui ir dovanėlių nors vaikučiams liudija tai, ką ir kapitalizmo ir komunizmo pasekmės neigia — kad nėra visuotinės teisės ir turtą ir nuosavybę. Laiminga parapija, kuri ištiesius metus bažnyčioje laiko didžiulę pintinę vargšų šalpos maistui sudėti. Prateisti tokia nuotaika į visuomeninius bei valstybių santykius — krikščioniškas uždavinys, pavyzdžiui, žemės ištekliai, planetos gamta yra taikoma visiems.

Viduramžiais įvedus Prakteklę su Kūdikiu ne taip ryškiai matyti pirmąjį Kūdikių liuturginio laikotarpio vaizdinių — kad visos tautos bei luomai tą patį Viešpatį šlovina — bei išryškėja pagalba ir meilė bejėgiui žmogui — tam Vaikeliui, simbolizuojančiam visus beteisius, bejėgius mažiau kaip ant kryžiaus. Užstoti silpną, skriaudžiamą, apkalbamą ar atstumtą yra krikščioniško teisingumo esminis bruožas. Laikyti savo šviesaus nusistatymo doros, visuome-

Viena kalba, kurią supranta visi žmonės...

„Caritas“ veikla
Lietuvoje

SESUO MARGARITA
BAREIKAITE

Vienoje savo kalboje vyskupas Sigitas Tamkevičius pasakė: „Yra viena kalba, kurią supranta visi žmonės — tai meilės kalba...“

Lietuvos „Caritas“ ir prabilo šia meilės kalba, o visi ją suprato, kurie sugebėjo matyti sunkią Lietuvos žmonių padėtį. 1989 metų balandžio 15-16 dienomis Kaune vyko steigiamasis suvažiavimas, kuriuo oficialiai įkurtas katalikiškas moterų sambūris „Caritas“. Šis sambūris iš tikrųjų užsiėmė mažame moterų būrelyje dar prieš pat suvažiavimą. Tos kelios moterys suprato ir ryžosi veikti — tiesa ir meile ugdyti tarpusavio solidarumą, rodyti meilę ir ištieti pagalbos rankas vargstantiems, padėti šeimoms, daryti gailestingumo darbus visur, kur tik galima prieiti. Šiandien atsikuriančioje nepriklausomoje Lietuvoje „Caritas“ organizacija, gyvavusi vos pusantros metus, jau turi visoje Lietuvoje 5417 narius, besidariusiančius 283 skyriuose. Šalia tikrų narių yra daug rėmėjų bei talkininkų, kurie įvairiais būdais padeda bei prisideda prie „Caritas“ veiklos.

Reikia prisiminti, kad „Caritas“ savo darbą pradėjo ir jį vystė sudėtingomis kovos už Lietuvos laisvę sąlygomis. Nuo pat savo užgimimo ir pirmųjų žingsnių viešumon patyrė okupantų ir kolaborantų puolimus. Dabar sambūris jau veikia laisvai ir išsiyrė į platesnius vandenis. 1991 metų gegužės 23 dieną „Caritas International“ asamblėjoje Romoje Lietuvos „Caritas“ buvo priimtas tarptautinės „Caritas“ organizacijos nariu ir jungtas į Europos laisvųjų tautų regioną.

Steigiamoji suvažiavimo metu buvo priimta veiklos programa, kuria „Caritas“ darbai suskirstyti

* Pranešimas, skaitytas Ateities savaitgalio programoje Jaunimo centre, Chicago'je, 1991 m. lapkričio 16 d.

nės ar kitu klausimu, kai aplinka ir geri draugai perša Evangeliją neartimą nuotaiką — drąsios krikščionybės visuomeninė išraiška.

Kūčių bendruomenė tą dieną pratesti į ateinančius metus turi galią siekti taikos ir santarvės, įtraukti atitolusius, įžvelgti institucinę skriaudą darbe, namuose, mokykloje, visuomenėje,

Hugo van der Goes — olandų viduramžių tapytojas (apie 1440-1450 metus Ghent, po 1482 metų — Rode Klooster prie Briuselio)

Portinari altorius (centre) „Piemenėlių pagarbimas“. Ufizi galerija, Florencija

„Štai mergelė nešios išsčiose ir pagimdys sūnų,
Ir jis vadinsis Emanuelis“,
o tai reiškia: „Dievas su mumis“.

Mt. 1, 23

„... Ir štai jums ženklas: rasite kūdikį, suvystytą vystyklais ir paguldytą edžiose“. Staiga prie angelo atsirado gausi dangaus karėivija. Ji garbino Dievą, giedodama: „Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje ramybė jo mylimiems žmonėms!“

Lk 2, 12-14

ti į keturis skyrius arba sekcijas, sudarančias vientisą krikščioniško auklėjimo ir žmonių vargo mažinimo sistemą.

1. Šeimos sekcija. Įkurtas Šeimos centras, kuriam vadovauja

gydytoja Liobikienė. Šis centras jau užmezgė ryšius su tarptautine „Pro-Life“ asociacija. Šiais metais Vilniuje surengta konferencija, kurioje dalyvavo „Pro-Life“ vadovai ir skaitė paskaitas. Šeimos centras taip pat suorga-

kurie šiu ryšių neturi? Grįžtančiai iš kelionių Lietuvoje ir kitur besilankantys Lietuvos gyventojai vis labiau pasakoja apie nesąžiningus dalykus, o su Lietuva ir Lietuvoje prekiauti ar pramonę užsiimti norintieji nelengvai randa ekonominės veiklos pagrindą — sąžiningą požiūrį į sutartis. Tai nėra tik asmeninė doros problema, spręstina tarp prasižengiančiojo ir Dievo, bet visuomeninės santvarkos trūkumas, kurį užpildyti tegali teisingumas, ta visuomeninė tikėjimo Kristumi išraiška.

Kad toks teisingumas šiame ribotame ir sužeistame pasaulyje įmanomas liudija visuotinai mūsų tarpe švenčiamos kūčios — ta bendruomeninė jėga nugalėti skirtybes ir siekti viso to, kas ugdo ir sujungia.

Antanas Saulaitis, SJ

nizavo tris paskirus renginius nagrinėti aktualius šeimos klausimus. Vienas toks renginys skirtas besiruošiantiems kurti šeimą. Jis vyko ne tik Kaune, bet buvo nuvežtas į Marijampolę, Panevėžį ir Kaišiadoris. Katalikų jaunimo centre Kaune kas savaitę skaitomos paskaitos šeimos klausimais ir ruošiamos susitikimo dienos. Motinoms teikiama medicininės konsultacijos „Caritas“ Kaune įsteigė ir globos namus netekėjusioms motinoms, kur jau gyvena jaunos motinos su savo vaikučiais.

2. Auklėjimo sekcija. Šiam skyriui vadovauja patyrusi mokytoja bei auklėtoja Gema Stanelytė. Savo darbo pradžioje „Caritas“ ėmėsi organizuoti jaunosios kartos katekizavimą, priespaudos metais vykdomą slaptą ir labai vargingomis sąlygomis. Todėl karitietės jautė reikala tuojau organizuoti kateketų kursų ir rasti mokytojus. Šiuo metu tikybos dėstytojų bei tikybos vadovėlių rengimu rūpinasi Katechetinė komisija, veikianti vyskupų konferencijos žinioje.

3. Vaikų globos sekcija. „Caritas“ rūpinasi, kad vaikai iki ket-

verių metų nebūtų atiduodami į valdiškus lopšelius, bet būtų auginami šeimoje. Šiuo metu Panevėžyje įsteigtas ir jau veikia vienas katalikiškas vaikų darželis, o Marijampolėje atidaryti vaikų namai pamėstinukams. Utenoje veikia „Onutės“ vardu pavadinta seklia, kur jaunos mergaitės mokomos reikalingiausių moters gyvenimo darbų ir visapusiškai ugdomos. Panaši įstaiga veikia ir Kėdainiuose.

4. Vargų mažinimo sekcija. Jai vadovauja gydytoja Drąsutytė. Šio skyriaus dėka išūnytas 41 našlaitis, 502 vaikams parūpinti globėjai, 1414 seneliams taip pat surasti globėjai. Globojami ir 74 buvę kaliniai, 245 sunkiai auklėjami vaikai, 38 jaunuoliai, 83 alkoholikai. Įkurti septyni senelių namai, 357 ligoniai slaugomi namuose, pagalba teikiama 278 daugiaaukšmių šeimoms.

Akivaizdu, kaip sparčiai plečiasi ir šakojasi „Caritas“ veikla. Nuo pat pradžios karitietės pasižymėjo tuo, kad nesikrato jokio darbo. Jos net organizavosi tvarkyti apleistus kapus. Palengva prisikeliančioje Lietuvoje tu

(Nukelta į 2 psl.)

Šiame numeryje:

Jėzaus Gimimo šventės galia • „Caritas“ veikla Lietuvoje • Jurgio Jankaus pasakojimas • Vytauto Bubnio naujas romanas • Julius Kelero eilėraščiai • Lietuvos šokėjai Chicago'je • Paroda Michigan City, Indiana • Nauji leidiniai

Jurgis Jankus

Kaip Serapinas pramušė šulinio dugną

(Iš Ipatėlio šnektų)

Ipatėlis buvo šnektos žmogus. Ne vien šnektos, bet ir sau žmogus. Jo ne tik šnektos, bet ir pats buvimas buvo kiek kitoks, negu visų kitų. Kai visi dalges jau kaldavosi statyti, jis savąjį vis tebeplakdavo ant sėdimosios pentelės, kai visi savo dalgėms jau buvo įsitaisę šienkopus, kad laisvomis rankomis galėtų smagiau sukuti ir plačiau užgriebti, jis vis tebesuko su nauruku, pagaliau, kai visi naudojo degtukus, jis tebesivertė su skiltuvu. Iš miško parsinešdavo kempį, jas užmerkėdavo, raugindavo, salietros dėdavo, kad išdžiūvusios geriau užsidegtų. Kai išdžiūvodavo, kempės nebebuvo panašios į kempes, bet tapdavo minkštos, papurusios, rudos, lengvai plėšomos. Tai to rudo pūko atplėšęs, kairės rankos nykščiu prispausdavo prie titnago gabaliuko, dešiniąją brūkštelėdavo skiltuvu per titnagą, iššokdavo kibirkštys ir rudas kempės pūkas pradėdavo rūkti. Man, vaikui, buvo smagu žiūrėti, kaip rudo pūko bėga raudoni degimo kirmynukai. Kai kempė gerai įsidedavo, įsidedavo ją į pypkę ir imdavo papsėti kartais net pakliurksedamas. Jei-gu čia pat būdavo koks vyras, pasiūlydavo degtuką, bet degtuką Ipatėlis niekada neimdavo, sakydavo, kad degtukas sugadina dūmo skonį, pasmiršta medžio smalkėmis ir pragaro siera.

Pypkę irgi dirbosi pats. Nupjaukdavo jauną uosiuoką, tokį, kur sakos staciškai į šonus išaugusios, išpjaukdavo gabalą taip, kad iš kamieno išeitų pypkės galva, o iš šakos kandiklis. Pypkę išgremždavo peiliu. Uosiuoko šakutės šerdis stora, tai dažnai nereikėdavo kandikliui skylutės net viela deginti, užtekėdavo tik su koku vieliu šerdį iškraptyti.

Gana seniai, jo paties brolis, parvažiuodamas iš Rygos į svečius, parvežė visiškai dailią pypkute, su riestu kandikliu, balta kukavine galvute su viršeliu. Parvežė ir pasakė: ką tu čia vis čiulpi tą plaktukėlį, parūkyk pypkę kaip reikiant, bet Ipatėlis jos nerūkė. Sykį prisikimšė, porą dūmų patraukė, susiraukė, pasakė, šio akmenio akmeniu smirdi, iškratė ir padėjo ant lentynos. Dabar, sako, joje voras sau namus įsitaisė, o Ipatėlis su tuo voru pasižneka ir jį iš dangaus iškritusiu miestionėliu vadina.

Jis šneka ne vien su voru. Šnekasi su daug kuo. Su ažuolu, kurio paunksnyje mėgstas pypkute papapsėti, su dideliu akmeniu, kažin kaip išdygusiu vidury Alksnytės, su piesliu, klykaujančiu mėlynose dangaus platybėse, su karkavaliu, iškritusiu iš ažuolo, apvirtusiu aukštelniaka, kabaruojančiu visomis trimis poromis kojų ir niekaip negalinčiu apsisverti.

Matai, jeigu kojas kiek ilgesnes turėtum, įsikibtum į debesį ir apsisvertum, o dabar turėsi prašyti manęs. Tik matai, kad aš jau toks: niekam nieko veltui nedarau, o tu jau taip nususes, kad nė prie užpakalio prilipusio skatikio neturi. Nebent susitarkim taip: tu man pasakyk viską, ką žinai. Ne tik ką žinai, bet ko jį ta ažuola atleiki ir jį kaip užsižiojopojai, kad net iškritai. Sakai, kad aukštelniakas negali kalbėti. Gerai, apversiu, bet žiūrėk, kad viską pasakytum.

Užkisa pypkutės kandiklį, apverčia, karkavalis stovi pilvu prie žolės prigludęs, ūsus krutina, o Ipatėlis klausio ir vis pasako:

— Ahe... a... sakyt tu man... na, na... juokauji... ir sakai, kad tikrai taip... tikiu, tikiu, nėra ką tuoj žirti. Kai visi aplinkui iš manęs šaiposi, sakau, kad gal ir tu...

O po kelių dienų, kai Stuguig Kreivaragė pakrūmėj atsisėdęs tris ežiukus, Stuguig Igniukui šneka:

— Matai, jeigu ne ta kvailė varna, motina būtų Kreivaragė šiandien namie palikusi. Karkavalis lekė ją persėdėti, kad Kreivaragė atsisėdęs tris, o varna norėjo kitaip. Ji norėjo, kad vienas ežiukas liktu jai. Juk žinai, kad avis teturi tik du speniukus, tai trečias negaus pieno, ir turės pasilikti krūmuose. Gerai, kad užvakar karkavalis, nuo varnos bėgdamas, įstrigo ažuolo lapuose, nukrito man po koją ir viską pasakė. Dabar, Igniuk, bek pas mamą ir pasakyk, kad Kreivaragė krūmuose atsisėdė tris. O gal geriau, pats bėk į krūmus, paimk vieną ir parnešk namo. Užsiauginsi ir turėsi savo aviną. Tik nemokyt badytis, pats kaktą į užpakalį gausi.

Iš jo šnektų ir aš tesužinojau, kaip atsitiko, kad jis gyvena didelėje gražioje troboje, o karvei ir kiaušiai teturi mažiuką tvartelį ir dar prie jo prišlietą daržinę. Sužinojau, ir kodėl jo šulinys niekada neišsenka, o vanduo visada šaltas, grynas ir gardus gerti.

O buvo taip. Ir labai seniai. Ne tik prieš mano, bet dar ir prieš Ipatėlio laikus, tik nuo Ipatėlio niekas nieko negalėjo pasiepti. Jis žinojo viską. Žinojo, kas buvo labai seniai, žinojo, kas čia pat giliai po žeme ir kas tenai anapus dangaus mėlynumo. Jis net žinojo, kad jis joks Ipatėlis, bet visiškai rimtas Ipatijus,

kurio vardas net į klebono brevijorių įrašytas. Kai tuokėsi, jis pats klebono paklausė, koks galų gale tikrasis jo vardas. Tada ir sužinojęs. Sakė atvežė kūmai jį krikštinti ir nežino vardo. Užmiršo, kokį tėvai sakė. Tada klebonas paėmęs iš brevijoriaus tos dienos šventąjį ir jo vardu pakrikštijęs. Tai kūma, ten pat zakristijoje pervystydama rėksnį, Ipatėliu pravadinusi, taip ir pasiliko. Kas kažin kokį Ipatijų beprisimins. Kas gali žinoti, gal ir anas, kad ir šventas, galėjo visokiausius šviesius atsitikimus žinoti ir savo žinojimo nuo kitų neslėpti. Net ir nuo vaikų. Jeigu taip būtų buvę, gal Ipatėlis buvo į jį ir atsigimęs. Aš pats dar vaikystėje iš Ipatėlio tesužinojau, kad mūsų kaime atsitiko, kaip retai kada kur atsitinka. Atsitiko taip, lyg kur Amžinojoje knygoje būtų buvę įrašyta. Bet kas žino, gal ir buvo įrašyta, kad kada nors taip atsitiks.

Tada buvau kokių šešerių, gal septynerių, metų. Išėjom su Ipatėliu grybauti. Su juo grybauti būdavo labai lengva: jis žinojo, kur kokie grybai dygsta, kada dygsta, net kur po lapais ar samanomis slepiasi. Būdavo einam kartu, o jis: „Pala, pala. Žiūrėk! Savo grybus tuoj suminsi. Argi nematai, kad į tave žiūri ir nori, kad paimtum“. Kai parodo, nustumbi — net keli baravykai tau čia pat po kojų. Pirmą nebuvo, o dabar taip aiškiai matyti, lyg ką tik iš žemės būtų iššokę. Užtat su Ipatėliu grybauti būdavo labai smagu: ne tik visokių istorijų prisiklausydavau, bet ir grybų krepšį net persikreipęs parsinešdavau. Kartais net daugiau už patį Ipatėlį, nors man nė į galvą neateidavo, kad be jo vargu būčiau ir krepšio dugną uždegęs.

Tą sykį begrybaudami nuklydom net ligi Barsukyno. Apie Barsukyną buvau daug girdejęs. Kartais pas lesvinių atvažiuodavo miesto ponai, atsiveždavo tokį žemą ilgą šuniuką, kuris mokojo lįsti į olas ir vartyti barsukus lauk. Ir išvartydavo, nors kartais barsukai ne vienam apkramtydavo ausis. Pats lesvinių irgi turėjo barsukinį šunelį. Seniau, sako, jis buvo labai geras, bet kai barsukai nuplėšė vieną ausį ir išdrėskė akį, visiškai atsiskakė lįsti į urvus. Tai vasarą taip ir gulinėjo kieme prieš saulutę, o žiemą troboje prie krosnies. Barsukynas man atrodė kaip labai didelis kalnas. Jo šonuose buvo daug senų ir naujų urvelių. Vienas šonas buvo toks status, kad aš vos vos teuzsidinėčiau ant viršaus. Kitam šone apacioje buvo keli apsamanoje akmenys. Šalia vieno buvo duobutė, pilna vandens, ir iš po akmens į ją sruvėjo srovėlė. Buvau ištroškęs. Atsigulęs ant akmens atsigeriau. Vanduo šaltas ir gardus.

— Kaip atrodė? — paklausė Ipatėlis, kai atsisėdėjęs mano vandens.

— Visiškai kaip iš tamtos šulinio, — atsakiau, rankove nubraukdamas vandenį nuo smakro.

— Todėl, kad abu iš tos pačios vietos, — paaiškino ir pats, priglūęs ant to paties akmens, ilgai gėrė. Gėrė net kelis kartus atsikvepdamas.

Niekaip negalėjau sumėti, kaip abu vandenys galėtų būti iš tos pačios vietos. Kur Ipatėlio šulinys, o kur tas šaltinėlis. Jis taip toli vidury miško, kad vienas pats net kelio namo nebesurastčiau, tai ir pasakiau:

— Kad čia visiškai kita vieta.

Ipatėlis nusišluostė žilais padaiksliais išsibėrusį smakrą, nusišypsojo ir ėmė aiškinti.

— Matai, čia po žeme teka didelė upė. Kokio didumo, niekas nežino. Čia ji pati prasi-graužė į viršų. O gal ir ne pati, gal barsukai pragraužė kokią skylutę, kad visada turėtų gero šviežio vandens. Tenai tai Rudžio Serapinas šulinio dugną į tą pačią upę pramušė.

— Pramušė! — nustebeu.

Mano galvoj netilpo, kaip toks Serapinas galėjo šulinio dugną pramušti.

— Turėjo kantrybės ir pramušė. Kitas gal ir nebūtų pramušęs, bet Serapinas pramušė.

— Rudžiukas? — dar paklausiau.

Rudžių Serapinuką gerai pažinau. Jis buvo už mane keliais metais jaunesnis ir net kelnėmis jį retai tepamudavo. Tik tada, kai kur kitur eidavo. Namie dar tebelakstė su suknele.

Ipatėlis iš tokio mano žinojimo net garsiai nusijuokė.

— Ne tas, žmogau, ne tas! — nusijuokęs paaiškino. — Ką tau toks vabalas pramuš. Jo senelis. Vyras, kokio šiandien reikėtų gerai paieškoti. Dabar tokių nebežauga.

Ir kaip kokiam seniui papasakojo, kad anais laikais mūsų kaime Rudžių ir Oželių sodybos buvo greta. Abu cielininkai, abu geri ūkininkai, bet atsitiko taip, kad Rudžių teukė tik vienas Melkijoras, o Oželių taip pat tik viena Uršulė. Tik po tiek iš nemaža vaikų

„Caritas“ veikla Lietuvoje

(Atkelta iš 1 psl.)

darbų yra begalės. Karitietės yra įsitikinusios, kad parapinės bendruomenės atgims tada, kai nebeliks valstybinių namų našlaičiams ir vienišiesiems seneliams, kai ir invalidai, ir sveiki žmonės jausis reikalingi ir naudingi visuomenės nariai, turį savo vietą gyvenime ir jaučią savo artimųjų rūpestį bei paramą.

Žinome, kad „Caritas“ vaistinėje Kaune kasdien vaistai nemokamai dalinami 100-180 ligoniams. Reikia tik atnešti gydytojo receptą. Naujagimiai pagal receptus aprūpinami maisto mišiniais, Vyskupijų centruose veikia „Caritas“ suorganizuoti drabužių ir avalynės dalinimo punktai, kur nemokamai žmonės gali gauti reikalingų daiktų. Seneliai, našlaičiai, iš kalėjimo grįžę ar kitu būdu įvargę patekę žmonės maitinami veltui: jiems gaminami pietūs ir duodamas sausas davinys. Kaune tokių valgyklėlių yra šešios. Daugia-vaikėms šeimoms, be artimųjų likusiems seneliams švenčių proga duodami maisto paketai. Tokiu būdu „Caritas“ vysto ir plečia tarpusavio pagalbą Lietuvoje.

Nuo pat savo gyvavimo pradžios Lietuvos „Caritas“ organizacija savo veiklą tegalėjo vystyti gerų žmonių aukų dėka. Ir dabar pagalba iš užsienio yra didelė. „Caritas“ jaučia didelį dėkingumą užsienio lietuviams ir visiems, kurie remia šią labdaros veiklą. Aukos naudojamos pačiam darbui plėsti, nes „Caritas“ darbuotojai beveik visi dirba nemokamai. Visoje Lietuvoje atlyginimas mokamas tik 41 asmeniui, o pagal sutartis dirba 15 asmenų.

Nuo kuklios pradžios per trumpą laiką nueitas ilgas kelias. Nedidelis katalikiu moterų branduolys virto katalikų vyrų ir moterų labdaros organizacija su tarptautiniais ryšiais. Visokio amžiaus žmonės jungiasi į „Caritas“ veiklą Lietuvoje. Ji palaiko glaudžius ryšius su Katalikų Bažnyčios hierarchija, vysto vieningą pasauliečių veiklą, teikdama pagalbą žmonėms visuose jų gyvenimo reikaluose.

„Caritas“ steigėja dr. Albina Pajarskaitė, ilgus metus dirbusi agrochemijos srityje, savo gyvenimą yra pašventusi Lietuvos gerovei — „Caritas“ gimė drauge su

Sesuo Margarita Bareikaitė kalba šiemetinio Ateities savaitgalio programoje lapkričio 16 dieną Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje
Jono Kuprio nuotrauka

Lietuvos atgimimu. Kartu ji yra ir gilių religinių įsitikinimų žmogus, priklausantis Nekaltai Pradėtosios Mergelės Marijos seserų vienuolijai, kadaise prieškarinėje nepriklausomoje Lietuvoje vadina-moms Vargdienių seserimis. Ši vienuolija įsteigta Palaimintojo arkivyskupo Jurgio Matulaičio 1918 metų rudenį, septynis mėnesiai po Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo. Ir anuomet Lietuva ryžosi išbristi iš nelaisvės, vargo ir skurdo klampynės. Todėl Albina Pajarskaitė ir Lietuvos

„Caritas“ šūkį paėmė iš Matulaičio minčių: „Kilti ir kelti“. 1991 metų kovo 9-13 dienomis Austrijos sostinėje Vienoje įvykusioje XIV Regioninėje „Caritas Europa“ konferencijoje, kurioje dalyvavo 20-ies kraštų atstovai, Lietuvos „Caritas“ šūkis „Kilti ir kelti“ buvo entuziastingai priimtas. Šis šūkis puošia ir Kaune leidžiamą „Caritas“ žurnalą viršelius.

Užsieniečiai mielai kviečiami lankytis ir apžiūrėti „Caritas“ įstaigas Lietuvoje bei susipažinti su organizacijos pasiūlytais

darbuotojais. „Caritas“ veiklai, taip plačiai išaugusiai, jos pirmininku pakviestas ir sutiko būti vyskupas Sigitas Tamkevičius, nuo pat pradžios labai daug padėjęs ir rėmęs „Caritas“ veiklą, o dr. Albina Pajarskaitė yra generalinė sekretorė.

Kartais dėl žinių stokos apsilankantieji užsieniečiai paskelbia ne visai tikslūs duomenis apie „Caritas“ veiklą. Į Lietuvą iš įvairių užsienio kraštų ir įvairiais kanalais plaukia pagalba — vaistai, maistas, drabužiai ir kt. Visa tai Lietuvos žmonėms perduodama per Raudonąją kryžį, Sveikatos apsaugos ministeriją, pavienes valstybines įstaigas ir „Caritas“. Į siuntų tvarkymą, kurias gauna kitos įstaigos, „Caritas“ negali kištis ir nesikiša. Tokia gausybė dovanų turėtų ap-rūpinti valstybines ligonines ir globos namus. Tos siuntos, kurios skiriamos tiesiogiai „Caritas“ organizacijai, yra panaudojamos vargstantiems, ligoniams, nelaimingiems žmonėms, negyvena valstybiniuose globos namuose. Gautas siuntas bei aukas „Caritas“ centras proporcingai skirsto pagal esamą vargšų skaičių šešiose Lietuvos vyskupijose, kuriose veikia „Caritas“ skyriai ir kur yra labdaros sandėliai, krautuvas bei maitinimo punktai. Neužtenka gautas dovanas tik greitai išdalinti, bet reikia organizuoti paramą taip, kad tos gėrybės būtų teisingai panaudotos vargstantiems. „Caritas“ darbuotojai gerai žino, kaip giliai moralškai pažeisti buvusios sovietinės santvarkos yra žmonės ir kaip sunku dirbti visapusiškai atstatomąjį darbą. Reikalinga išmintinga atsarga, ypač ten, kur skirstomi ir dalinami medikamentai. Todėl centrinėje „Caritas“ vaistinėje Kaune dirba aukštos kvalifikacijos gydytojai ir farmakologai, kurie pagal parašytus gydytojų receptus ir nurodymą ligos diagnozę parenka tinkamus vaistus. Panašios vaistinės „Caritas“ globoje jau veikia ir Panevėžyje, Marijampolėje, Telšiuose, Klaipėdoje ir Kaišiadoryse.

Šiuo metu „Caritas“ rūpinasi steigti diagnostinį centrą, kuriam bus panaudota padovanota brangi medicininė aparatūra, rentgenas ir kita įranga, kurie įvertinami ir saugomi. Už visa tai „Caritas“ nuosirdžiai dėkoja pas-kiroms organizacijoms bei asmenims, kurie šį centrą remia dovanomis bei aukomis.

rinkti sodybai vieta, pasitarę nusiuntę pas Rudį porą rinktinių vyrų. Reikėjo senį kaip nors paminti.

Nuėjo, pašneko, pašneko pamatė, ko nesitikėjo: senis Rudis buvo visai iš kitokio molio krėstas negu jie visi. Jis nė nemane vaiko valios laužyti. Kai po ilgesnės šnekos vienas pasakė:

— Nesupyk, kaimyne, bet jeigu Serapinas būtų mano vaikas, grėbiakotį į kuprą sulaužčiau, ir kaip mat proto įgauntų.

Rudis ne iš karto atsakė. Keletą kartų pypkę paptelėjo, pažiūrėjo į kurią pusę vėjas dūmą neša, paskum nutęsė:

— Grėbiakotį tai greitai galima supoškinti. Tik vėl: su kuo begrėbsi, grėbiakotį sudaužęs.

— Jei savo gaila, imk mano, — įšoko kitas.

— Kad, matai, skola ne žaidza, voratinkliu užklojęs neišgydysi.

— Ne skolon, dovanuoj, — tas greitai patvirtino savo pasiūlymą.

Rudis vėl keletą dūmų paptelėjo.

— Dovan... — nutęsė. — Dovanos labai ilga atmintis. Dėkui.

Taip pasitvirtinę ir pasibaigė. Ejo vyrai namo, sukdami galvas ir spelidami, ką Rudžiai žino, kas niekam nė į galvą neatėjo. Nebent tikisi kokį pinigų puodą, Liaugininėj užkasta, išarti. Jie net atsiminė, kaip Serapinas vyrams juokavo, kad Liaugininėj tebėra nuo Rojaus metų nejudinta, ir niekas nežino, kas po jos vėlena guli.

Nors niekam nesakė, bet visi matė, kaip Serapinas parsinešė iš miško tokį pusvaržį ažuoliuką, pasodino nuokalnelį ir kiek įkaliniau už kelių žingsnių pradejo kasti šulinį. Netrukus, kastuvus užsimetę, ir draugai atskubėjo padėti. Jaunimui buvo įdomu, kaip jų pačių Sera-

pinas kursis toje galulaukių dykynėje. Kastuvai smego į nuo amžių susigulėjusią žemę, šulinys, palydimas šamojų, oet ir dainos, irgi smagiai smego gilyn į žemę, o žemė juo gilyn, juo labiau kratėsi kastuvų. Po smagaus kasti juodžio buvo kietokas raudonas molis ir toks tatus, kad nors paukščiukus lipdyk, paskum atėjo toks pilkas, kietas šlynas, ne šlynas, labiau panašus ne į žemę, bet į padžiūvusį kanapių sūrį. Nuo jo kietumo vyrams delnai sproginėjo, ir tokio sluoksnio storumas, atrodė, bus storesnis už kantriausio vyro kantrybę.

Senis Rudis irgi turėjo kantrybės. Jis tarpais pasiremėdavo ant daro tvoros, akis primėkęs žiūrėjo, kaip galulaukėje plūkęsi vos įmatomi vyrai, ir kartais net pro geltoną ūšą šyptelėdavo. Jis nenorėjo su savo vyriausiuoju pyktis, nenorėjo jo tampoiti pavadžiais, kaip klusnumą pametusį drigantą, bet vis tiek beveik tikėjo, kad iš to viso karščio teliks Liaugininėj niekam nereikalinga duobė. Kiekvieną vakarą, kai Serapinas su įsmilkusiom rankom grįždavo namo, labai ramiai paklausdavo:

— Tai ką, ar kojas jau sušlapot?

Ir taip kiekvieną vakarą. Nė vieno žodžio nepridedavo, nė vieno neatsakė. Vis kaip kokią maldele ar kaip kokius burtininko žodžius vis vienodai atkalbėdavo. Pats Serapinas vėliau sakė, kad toks tėvo kasvakarinis pasveikinimas jam buvo kaip minkšta virvė ant kaklo — nepakaria, bet ir nepaleidžia. Labai karštai padėję, talkininkai pradejo atvesti. Ėmė šnekti, kad nieko nebus. Kas matė, šulinį kasti kelias savaites. Diauderių Amerikas net patarė viską mesti ir eiti žiūrėti ūkio.

Per tas prakeiktas skalas greičiau prisikasi pragaro vartus, negu vandenį. Lipk lauk.

Rašytojas Vytautas Bubnys (pirmame plane, dešinėje), už jo (antrame plane) rašytojas Juozas Baltušis ir poetas Vacys Reimeris Rašytojų sąjungos suvažiavime Vilniuje 1981 metais. Aligimanto Kunčiaus nuotrauka

Našlaitis ir pokario nelaimės Vytauto Bubnio „Žalios sūpuoklės“

PETRAS MELNIKAS

Romanai yra storos knygos, tad kuo jos pripildomos? Visuomet įdomu, kaip Lietuvoje suprantama ir kaip vartojama romano kompozicija, kaip išdėstoma problema, sumezgama intriga, kur pateikiama praeities žinių, kaip įvykiai komplikuojasi ir kaip gale prieinama prie problemos išrišimo, katarsio. Lietuvoje tai daroma įvairiai, bet vis kažkaip kitaip, negu įprasta išei-vijoje, ir gal dėl to mums tie jų romanai visuomet įdomūs.

Vytautas Bubnys kiekvieną kartą vis kitaip komponuoja romanus (po vasaros dangum, *Nesėtų rugių žydėjimas*, *Piemenėlių mišios*), bet kartais baigia su tam tikru nežymiu simboliu. Taip baigiamas ir jo naujasis romanas *Žalios sūpuoklės* (Metai, 1990, Nr. 4-5). Tačiau iš kokio kampo bežiūrėtume, jo kūrinys apie našlaitį berniuką Lauryną Anglišką, praradusį tėvą, yra pakankamai didelė tema, kad jos vienos būtų užtektę romanui. Juk tėvui mirus, štai sustiprėjusi sūnaus meilė

motinai. Štai nesupratimas, kodėl ji vėl išteka už garsaus fiziko Karolio. Štai našlaitio neapkynta patėviui Karoliui, kurio nekencija ir jo suaugęs sūnus gimnazistas. Kiek daug galima parašyti, kai Laurynui vis atrodo, kad motina juo nori atsikratyti, palikdama jį pas babūnę Agotą ir tėtuiš Baltrų. Ir galų gale – jo keistas gyvenimas valdžios internate. Iš internato jis pabėga ir slapstosi pas tėtuiš kaime, bijodamas, kad jį valdžia jėga sugrąžins ir nekenciamą „urvą“.

Tai įdomiausi epizodai romane ir jų gal pakaktų. Bet gal tada išeitų tik apysaka, o autoriui, pasirodo, ne vien tas našlaitis yra svarbus. Autorius nori užgriebti plačiau, nori aprašyti visą Angliškų giminę per tėtuišio Baltraus prisiminimus, jo ilgus pasakojimus našlaičiui Laurynui. Taip sakant, atsimink, vaikeli, kad ne tu vienas esi nelaimingas. Žiūrėk, kiek nelaimių visa giminė yra iškentėjusi...

O tų nelaimių daug. Baltrus pasakoja Laurynui apie savo brolių Mykolą, žuvusį už Lietuvą kaip

savanorį po Pirmojo didžiojo karo, dėl jį vėl išteka už garsaus fiziko Karolio. Štai našlaitio neapkynta patėviui Karoliui, kurio nekencija ir jo suaugęs sūnus gimnazistas. Kiek daug galima parašyti, kai Laurynui vis atrodo, kad motina juo nori atsikratyti, palikdama jį pas babūnę Agotą ir tėtuiš Baltrų. Ir galų gale – jo keistas gyvenimas valdžios internate. Iš internato jis pabėga ir slapstosi pas tėtuiš kaime, bijodamas, kad jį valdžia jėga sugrąžins ir nekenciamą „urvą“.

Tai įdomiausi epizodai romane ir jų gal pakaktų. Bet gal tada išeitų tik apysaka, o autoriui, pasirodo, ne vien tas našlaitis yra svarbus. Autorius nori užgriebti plačiau, nori aprašyti visą Angliškų giminę per tėtuišio Baltraus prisiminimus, jo ilgus pasakojimus našlaičiui Laurynui. Taip sakant, atsimink, vaikeli, kad ne tu vienas esi nelaimingas. Žiūrėk, kiek nelaimių visa giminė yra iškentėjusi...

O tų nelaimių daug. Baltrus pasakoja Laurynui apie savo brolių Mykolą, žuvusį už Lietuvą kaip

Julius Keleras

Štai kūdikis atgauna kvapą Zitos Sodeikienės piešinį ir ima markstyti prieš audrą lapai, pajutę, kaip lašai klajoja debesų, ieškodami pavidalo ir teka pajudusi pavasario aušra virš tų, kurie dar tik ateis, ir tų, kurie jau geria romiai paskutinį kovo sniegą

Tik nenustok vilties. Taip blunkanti aušra sukužda vakaro vaškinei klausai ir palieka, kad kilusi prieš sambrėšką rasą paliestų žvilgsnį. Klausai, ar tie miglos lediniai kamuoliai nėra verti visų pasaulių aukso? Žinau tik tai, kad temstant vasarai

rugiai pažįsta tuos, kurie ateis dalgiauti ir gelsva jų galvų vainiką virš trobų iškel. Tik nenustok vilties. Tegu šiurkšti mintis išbraižo širdį ir garuoja šukm, tegu mergaitės, jojančios gilyn, atlaiko liūtį ir sužino: būti yra ir atpildas,

ir džiaugsmas, ir bausmė. Žiūrėk, kaip driežas gūžiasi tarp lapų tarsi kažką žinotų apie tą, kuris atgauna kvapą piešinį ir sveikina gyvenimą, iškėlęs dar bežodę burną

peizažas

kas tu, girdžiu žingsnius, liečiančius ežero paviršių, piemenukas, pučiantis lumzdelį, išales lede, jis negirdi, kaip medžiokliniai šunys šoka vestuvių šokių nei kaip rogių varpeliai, išibaiminę guodo geluonių, lekia i aitriai liepsnojančių niekad nepasiekiamą žiburį

negyvas kūdikis dar sapnuosis jai, pasistačiusiai apykaklę, raudoni vilties balandžiai suks ir suks ratus virš pusiaudienio salos, nepasiekdami širdies, užšalusios švintant, kas tu esi, girdžiu, kaip traukiasi rūkas, atidengdamas suledėjusį molinį paukštuką pakrantėje

nakčiai mirusias kopas, suniokotus skruzdėlynus, iššaudytus varveklis, kas tu, matau plyšančią pakrantę, išardytą liūtis, nuo molo nuplauta žvejotoja, apšerkšnįsui veidu, druskos ir vėjo sklidinom akiduobėm, nebemokančiom priimti kalbos, kuria šneka gedotojai

rogės girgžda, žaizdos lieka sniege, ir tu vėl užmiegi ankstyvu parvyčio miegu, nusigrežus nuo speigo inkvizicijos, nuo šarmos skelbėjo, grasančio bevardžiu pirštu, užmiršus savo vardą, liesa upinė žuvėdra, akiai išsiilgus paupio krūmokšniuos užsnigto jau nepasiekiamo lizdo

žuvėdra

Pasakyki, kas lemia žuvėdros judesio formą: ją iškolina kopų vidurnakčiai, užrakinę nakčiai lankščią diafragmą, padėję kandžių suėsta, sutrūnijusį vilnų kuodelį po galva, po miegančią galva

Naktiniai drugiai nebrangina jos miego: silpnapročiai jie blaškos virš jūros,

gino išsakyti savo rūpestį.

– Sakyti nesako nieko, bet ir be sakymo matyti, ką galvoja.

– O ką galvoji tu?

– Aš? Kad man galvoti nereikia. Kai rinkau vietą, žinojau ir dabar, kad po ta skala turi būti vandens, ir aš jį rasu.

Serapino veidas buvo taip skausmingai rimtas, kad net graužu būtu žiūrėti, tai Morta susiėmė, prisivertė šypseti ir nei tai pasakė, nei tai paklausė:

– Nors ir ligi paskutinio teismo dienos reiktų ieškoti?

– Nors ir ligi paskutinės, – šypsetėjo ir Serapinas, viena ranka apkabino ją per pečius, stipriai spūstelėjo, pabučiavo i viršugalvį ir nuėjo.

Morta, sulaikiusi kvapą, akimis nusekė per kiemą, takučių per kluoną, paskum per ganyklas ligi pat šulniavietės, ir dabar, kai Pilypas išsivedė šokti, ji net negirdėjo, ką jis pro Jonelio triūbos ūbavimą mėgina jai pasakyti, bet per jo petį dairėsi ir dairėsi Serapino, paskum pasuko akis i Pilypą, pažūrėjo jam tiesiai i akis ir pasakė:

– Ar nenujauti, kur Serapinas?

– Kur daugiau bus, savo šuliny.

– Vienas?

– Jeigu jau tu čia, kas daugiau ten bus. Sekmadienį visi nori pasilinksinti.

– Gal namie ilsi? Eidama dairiausi, prie šulinio nieko nebuvo matyti.

– Serapinas? Jeigu naktį būtų šviesu, tai ir tada iš to šulinio neišvartytum. Ir dabar ten krapštos. Eidamas čia buvau užėjęs, nėra. Nuo pusryčio nebuvo namie. Ne atlaiduose nebuvo.

Tokia Pilypo beveik atšaki šneka Mortai neįaukiai dilgtelėjo per širdį, ir ji vos sulaikydama ašaras, pasakė:

– Tai kam ji viena palikot. Visi draugai... Ir tu pats.

Nuo drėgmė patekusių Mortos akių ir Pilypo pasidarė nesmagu.

– Nepalikom. Ir aš nepalikau. Bet tu pati žinai, kad šiandien ne tik sekmadienis, bet dar ir atlaidai. Rytoj dar nueisiu, bet neužmiršk, kad visų vasarą bala. Ir Serapino... Jis pats i klijimą nesueis.

Mortai to nereikėjo sakyti. Tą ji pati žinojo ne prasciau už kitus, bet širdį vis tiek maudė. Kai tik muzika nutilo, ji pasitraukė nuo Pilypo, pasuko i sodą, apsidairiusi, ar kas nemato, išlindo pro spragą ir pasileido per laukus. Kaip Pilypas sakė, taip ir buvo. Serapinas ilgą laukų dužę skala i dėjo i kibirą. Vienam šulinio krašte stovėjo galais surištos dvi kopės. Vienos jau duobės krašto nebesiekė. Šalia gulėjo suraityta virvė. Morta tuo sumetė, kad vyrai ja traukdavo viršun kibirą su kasenom.

Serapinas ne neįėjo, kad jis nebe vienas, o Morta nerado žodžio, kaip pradėti kalbą. Ji tik žiūrėjo i vyro nugara ir, pati nežinojo kodėl, negalėjo sulaikyti ašarų, tik kai jis atsitiesė ir jau norėjo pilną kibirą kopėčiomis nešti viršun, pasakė:

– Še virvė, aš ištrauksiu.

Serapinas net krūptelėjo.

– Nesigąsdink, – tepasakė, bet nuleistos virvės galą paėmė ir pririšo kibirą.

Kai kibiras ėmė kilti, jis paėmė laužtuvą ir vėl ėmė kapoti skalą.

– Kodėl taip užsikasei tam šuliny? – leisdama tuščią kibirą, pradėjo Morta.

Ji nenorėjo priekaištauti, bet širdį grežias nesutarimas tarp ūbaujančio linksmumo kaimo ir tamsaus vienišumo šulinio dugne net galė gerklės stojis.

– Juk šiandien šventa, galejai su visais pa-

Kazys Varnelis

Aušros Vartų Dievo Motinos vitražas. Tėvų jezuitų koplyčia, Chicago

kovodami su mūsų atspindinčia Venera, kuriai žuvėdra išrašo bangų slaptąžodį, mėgindama siekti ryto

šitą rytą

Prasiveria snaigės ir blyksta žaibai. Jie prasmegs giliuos, ligi galo neužšalanciuos upelius. Ir kelias atsiveria lietu, ieškančiam savo dalios. Šitą rytą mes pilsime vašką i dubenį ir skaitysim akys atspindinčius ženklus

Šitą rytą Siaurės žvaigždės akivaizdoj persversim savo gyvenimus i šieno kuokštėlis ant stalo kertės bylos apie amžiną kaip užgimimas meile. Netyčia išvysim, kaip nenumaldomai žvelgia i dangų laukuose paleisti gyvuliai

Šitą rytą mūsų mergaitės nešukuos plaukų, tik giedos tyliausiais balsais apie Gimstantį kūtėje ir nauji skaidrūs troškimai išplauks sapnų lytimis miego valandą, kuomet mėnesieną čiuzinės ant užšalusio tvenkinio

Šitą rytą mūsų avys lig valiai voliosis sniege ir visi spėjimai, ir norai turės išsipildyti, nes akimirka aiškiai matysim, kokia laiminga yra Dievo Motina Aušros Vartų koplyčioj

Kad kas jį ta prakeikta duobė neįkristų, padėsiu užverti i eisiu namo.

Serapinas nelipo, i Amerikas, mostelėjęs ranka, pasiramsčiuodamas kastuvu nuėjo. Pasak jį nuėjo ir kiti, tik Kemėrių Pilypas pasiliko. Ir pasiliko ne todėl, kad tikėjo čia kur nors esant vandenį, bet kad buvo negeru drauga palikti viena.

Buvo graži žolinės diena. Pavakariais jaunimas ėmė telktis Ročių kieme. Mergaitės pradėjo dainą. Vyrai ėmė pritarti. Niekas net nepajuto, kai mergaičių balsus ėmė vesti Stirbio smuikas. Šalia jo tuoj atsirado su savo smuiku ir Pjaunys. Dainai pasibaigus, abu smuikai persimetė i smagią polką, palydimą Kemėriuko smagia daina. Jis buvo toks, kuriam žodžių knygos nereikėjo ieškoti, jie bėro čia pat i tokie greitai, kaip žirniai iš kiauuro maišo. Tuoj tiesiai per tvorą su savo triūba atkūčiojo i Liaudiškių Jonelis. Jis, dar piemeniukas, ėmė gerai pūsti kerdžiaus triūbą. Po metų jau geriau išrangė už patį kerdžių, tai kerdžius prižadėjo padaryti dar geresnė. Kita žiemą ir padarė. Daug ilgesnė ir garsesnė. Dabar, jau i vyrus užaugęs, Jonelis pūtė savo triūbą, kaip niekas. Kai jis prisidėdavo prie smuikų ir imdavo ūbauti, net ir senam buvo sunku išlaikyti kojas prie žemės.

Rinkosi seniai po du po tris, bet taip oriai svarstydami šių metų laukų bei sodų derlių ir ateinančio rudens rūpesčius, lyg juos ton pusen trauktų ne laukus plėšias linksmumas, bet daug svaresni kasdienos apmąstymai.

Morta atėjo su pamškes būriu. Ją traukė pasukti pro Serapino šulini, bet kai visi patraukė tiesiai iš abiejų šonų aptverta varkla, ji pasidrovėjo nuo visų atsikirti i viena per ganyklas degti pas savo berną. Akys tai vis suko šulinio pusėn, bet kai apie jį nieko

gyva nebuvo matyti, pagalvojo, kad įtirpusių rankų pailsinti i Serapinas bus nusukęs i kaimą. Nuėjo i patį linksmumą, bet Serapino niekur nebuvo matyti. Šoko su kiekvienu, kuris tik kvietė, bet širdimi i nerūpestingumu spragsintį jaunimo džiūgavimą įsijungti negalėjo. Ji žinojo Serapino rūpestį ir juto, kad tas rūpestis vis labiau ima slėgti ir ją. Kad ir tą patį rytmetį, galulaukėje perkilojęs arklius, pasuko per jos kiemą ir susitiko prie šulinio. Ne atsitiktinai. Ji girdėjo jį kuolus kalant, matė pasukant jį tą pusę, tai i išbėgo prie šulinio, kad nenuėitų per kiemą, lyg nepastebėtas. Atrodė ir pavargęs, ir nesmagus. Ji pamartino kibirą i šulini, lyg tikrai būtų išėjusi vandens atsinešti, o jis pasirėmė ant rentinio kampo, pasilenkęs pažiūrėjo i toli raibuliuojantį tamsu vandenį, nusiskynė šulinių beveik gožiančio šparo šakutę ir ėmė sukioti tarp pirštų. Kai ji pradėjo traukti iš šulinio pilną kibirą, jis paėmė iš jos kartutę, ištraukė sklidiną, pasistatė ant rentinio i ėmė gerti. Gėrė daug ir ilgai.

– Buvau ištroškęs, – atsipūtęs pridėjo. – Turbūt nuo kumpio. Mama privirė šviežių kopūstų su kumpiu, – dar pridėjo.

Morta irgi buvo išsivirusi šviežių kopūstų, tik su lašinių gabaliuku dėl skonio, bet ne tas jai buvo galvoje.

– O kaip mudviejų vanduo? – pasidrasinusi paklausė.

Serapinas papurtė galvą, nukando šparo šakutės galą, pakramtė ir nusispyrovė per tvorą i sodelį.

– Kad visi nebetenka kantrybės, – dar kiek patylėjęs pasakė. – Numojo rankas ir išvaikščiojo. Pilypas žadėjo dar padėti, bet ir jis nebeįgalvojo, kad išeitų kas gera.

– Tai kai jis sako? – Morta klausimu mė-

būti, – dar pridėjo.

Pasakė ir pati krūptelėjo, kad gali Serapina savo žodžiais visam supykinti, bet jis nepyko. Imdamas tuščią kibirą, pakėlė veidą i viršų, ir Morta pamatė, ko nebuvo tikėjusis. Serapinas šypsojosi.

– Negalėjau, – atsiliepė šypsodamasis. – Vandeni pradėjau užuosti.

– Užuosti? – nustebė Morta. – Tai koks bus tas vanduo, kad galima užuosti.

– Galima, – atvertė Serapinas. – Še, pa-uostyk, – pametėjo akmenį i viršų.

Akmuo išlėkė ant kranto ir pleptelėjo i krūvą kitų panašių. Morta paėmė ir pradėjo uostyti.

– Nieko neužuodžiu, – pasakė.

Serapinas jau garsiai nusikvatojo.

– Uostyk su rankom, – pasakė.

Mortai per galvą nubėgo nei šis, nei tas. Kiek pritūpusi pažiūrėjo i šulini. Dugno prietemoje matė šviesius jo plaukus ir i viršų užverstą nenustojusį šypnotis veidą. Vėl pažiūrėjo i pilką skalos galą ir staiga suprato.

– Drėgnas! – beveik sušuko.

– Pirma buvo toks sausas, kad net dulkejo, o šiandien va jau ėmė rasoti.

Prikrėvė kibirą, Morta ėmė traukti, o jis dar pasakė:

– Tik nepaleisk ant galvos, kai vanduo jau beveik matyti.

– Ne tokia nugarbūnagė, – atsijuokė Morta, o jis vėl pasiėmė laužtuvą ir pradėjo iš naujo kirsti.

Mergaitė panėsėjo kibirą toliau nuo krašto, išpylė, dar pažiūrėjo akmenis. Visi buvo drėgni. Staiga iš šulinio pasigirdo šuktelėjimas. Morta pribėgo prie krašto. Tematė tik Se-

(Nukelta i 4 psl.)

Lietuvos šokėjai „Chicago Tribune” balete

JUOZAS PRUNSKIS

Didysis mūsų miesto dienraštis — *The Chicago Tribune* jau 25 metai stato baletą „Spragtukas” („The Nutcracker”). Kalėdų laikotarpiu. Surenkama šimtai tūkstančių dolerių, kita tiek dar pridėda McCormick fondas bei skaitytojai, ir susidaro arti milijono ar net daugiau dolerių sušelpiti neturtėliams, benamiams, ligoniams.

Programa būna Arie Crown teatre, prie McCormick parodų rūmų, ties Cermak Road prie ežero. Šių metų spektaklis tęsiasi arti trijų valandų, bet dalyviai jį sekė su didžiausiu dėmesiu, nes tikrai buvo kažkas nepaprasto. Į sceną atskirais numeriais buvo išvesta apie šimtas šokėjų. Choreografija paruošta šioje srityje pasižymėjusios Ruth Page, turėjusios savus pastatymus. Muzika — Čaikovskio, patraukianti dideliu skambumu, grojama simfoninio orkestro, kokio neturėjo net neseniai šitame teatre gastroliavęs garsusis Maskvos Bolšoj teatro baletas. Šokių stilius — klasikinis. Viskas buvo atliekama su didele precizija, pasigėrėtinu padorumu.

Teatras turi geriausius Chicago'je masinius scenos įrengimus. Su dideliu grožiumu keičiamas scenovaizdis, įvedant ir scenos efektus — tai besikeičiančios spalvotos šviesos, tai rūkai ar dūmai, tai sniegas, krisdamas, dengias žemę, eglutės, ir milžiniška Kalėdų eglė, su kintančiais švytuliais. Įvairumas — nuostabus. Čia pasirodė net ir orientalinio baleto numeriai, slaviškos stilios ir kitokių pobūdžių.

Nenuostabu, nes šokėjai iš Washington'o, iš Korėjos universi-

teto ir, mums svarbu, iš Lietuvos baleto ir Lietuvos operos, kas ryškiai programose ir skelbimuose pažymėta. Iš lietuvių pirmoji pasirodė Birutė Barodicaitė, Chicago's lietuvaite, iš naujųjų ateivių šeimos, bet jau kelintas dešimtmetis šokanti didžiosiose Chicago's scenose, vis pasilikdama jaunatviška ir smagi. Publikos dėmesį ypač patraukė iš Lietuvos atskridusieji Petras Skirmantas ir Jolanta Valeikaitė, su ypatingu liaunumu ir grakštumu atlikdami pagrindinius numerius. Ir programos leidinyje pažymėta, kad jie Lietuvos baleto, Lietuvos operos nariai. Taipgi pažymima, kad Petras Skirmantas yra baigęs Vilniaus choreografijos mokyklą, pakviestas į Lietuvos baletą ir operą. Baleto studijas dar gilino St. Petersburg'e. Jo repertuare — lyrinės, romantinės, taipgi ir herojinės rolės. Yra šokęs „Giselle”, „Gulbių ežerė”, „Spragtuke”, „Don Quixote”, „Copelia”, „La Sylphide”, „Raymonda”. Šoko solistu Leningrado Kirovo teatre bei Maskvos Bolšoj teatre, taipgi yra atlikęs baleto numerius JAV, Japonijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Izraelyje,

Austrijoje, Ispanijoje ir Šveicarijoje, be to, dalyvavo tarptautiniuose festivaliuose Kipre, Graikijoje, Portugalijoje, Sirijoje ir Turkijoje.

Jolanta Ginta Valeikaitė studijavo Čiurlionio choreografijos institute Vilniuje, kur studijas baigusi 1981 metais buvo priimta į Lietuvos operą ir Tautinį baletą. Dalyvavo varžybose Maskvoje, laimėdama žymenį. Pasiekė laureatės titulą Maskvos ir Bulgarijos varžybose, laimėjo medalį trečioje tarptautinėse varžybose Paryžiuje, su baleto šokėjų grupe lankėsi JAV scenose, kaip narė vadinamos Baleto žvaigždžių trupės, kurioje buvo ir E. Maksimova bei V. Vasiliovas. Jai čia teko atlikti vaidmenis: „Raymonda”, „Giselle”, „Spragtuke”, „Copelia”.

Šiame Chicago's spektaklyje abiejų šokėjų iš Lietuvos pasirodymas buvo nuostabiai tikslus, preciziškas, lengvai atliekant sunkiausias figūras. Iš besiskirstančių amerikiečių teko girdėti vertinimą „fantastic”. Arie Crown teatre mūsų talentingieji svečiai dar pasirodys gruodžio 21, 23 (matinee) dieną, 23 dienos vakare, 27, 28, 31 (matinee) dieną. Popietinė programa būna 2 v. p.p., vakarais 7 v.v. Bilietai nuo 13 iki 30 dolerių. Tai vienas iš pačių geriausių spektaklių, kokie būna Chicago's mieste.

Nauji leidiniai

• **WORLD LITERATURE TODAY.** Volume 65, Number 2, (Spring 1991). A Literary Quarterly of The University of Oklahoma. Editor: Ivar Ivask. Individuali metinė prenumerata — 24 dol., dvejiems metams — 40 dol., įstaigoms metinė prenumerata — 36 dol., dvimetinė — 56 dol. Pavienio numerio kaina — 7 dol. Adresas: World Literature Today, 1005 Asp Avenue, Norman, Oklaho-

ma 73019.

World Literature Today yra bene pats geriausias anglų kalba žurnalas, kuriam rūpi šiandieninė gyvoji viso pasaulio grožinė literatūra. Leidinys pasirinktą savo paskirtį gražiai atlieka tiek atskirų temų straipsniais, tiek naujų knygų, pasirodžiusių įvai-

Kaip Serapinas pramušė šulinio dugną

(Atkelta iš 3 psl.)

rapino nugarą, keistai svyruojančią į abu šonus.

— Kas atsitiko? — sušuko.

— Dugną pramušiau, — atsiliopė, ir tik dabar mergaitė tesuprato, kad Serapinas mėgėna ištraukti giliai šulinio dugnan išmegusį laužtuvą ir kad apie jo kojas jau raibuliuoja vanduo. Ištraukęs laužtuvą, dar kirto kartą, kita, paskum greitai kibo į kopėčias, nes vandens bematant buvo ligi kelių. Kai išlipęs traukė kopėčias, vanduo jau buvo apsėmęs šeštą skersinį.

— Jeigu taip kils, užtvindys visą ganyklą, — pagąščiojo Morta, bet Serapinas tik juokėsi.

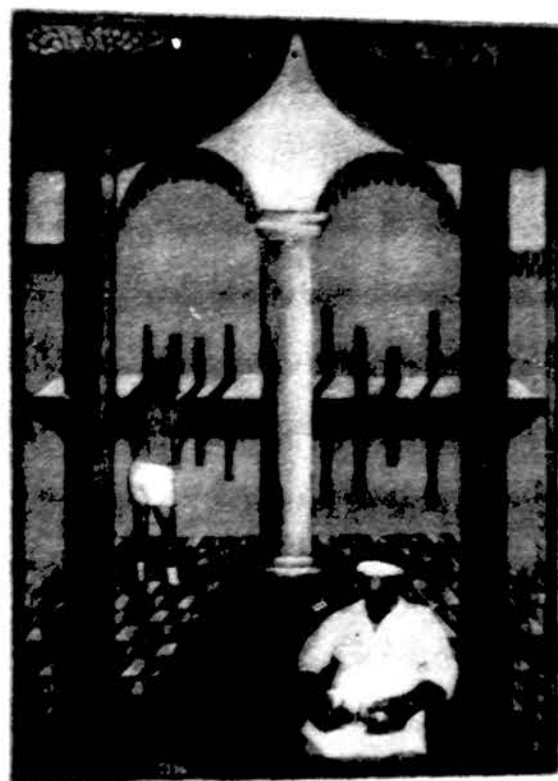
— Gerai, kad pramušiau vienas. Kai dirbom keli, kopėčias visada į viršų ištraukdavom. Be kopėčių, kas nors ne taip kelnės būtų sušlapęs. Valandą juodu susikibę stovėjo ant

šulinio krašto ir žiūrėjo, kaip vanduo vos pastebimai lipa aukštyn. Saulė jau buvo arti laidos, po laukus tebeaidėjo iš kaimo einanti muzika ir dainos. Kai atrodė, kad vanduo apstojo kilti, Serapinas pasakė:

— Gal einam ir mudu.

Ir juodu už rankų susiėmę nuėjo. Ji šventadieniškai, o jis apsipurvinęs ir aukščiau kelių šlapias, kad visi pamatytų, kiek šuliny atsirado vandens.

Vėliau nebe iš Ipatelio, bet iš kitų sužinojau, kad Serapinas tik gyvenamąją tespėjo pastaityti. Brolis, gaudomas į rusų kariuomenę, pabėgo į Angliją, iš ten persikėlė į Ameriką ir pasiliko. Visas ūkis paliko Serapinui, o kad tuo metu juodu su Morta jau buvo vedę ir gyveno naujoje troboje, tai ir Morta nuėjo šeiminkauti Rudžių pusdary. Ir, sako, šeiminkavo ne blogiau, o gal net ir daug geriau, už kokią marčią iš didelės vietos.

Zita Sodeikiene

„Spastai”
Piešinys ir kolažas

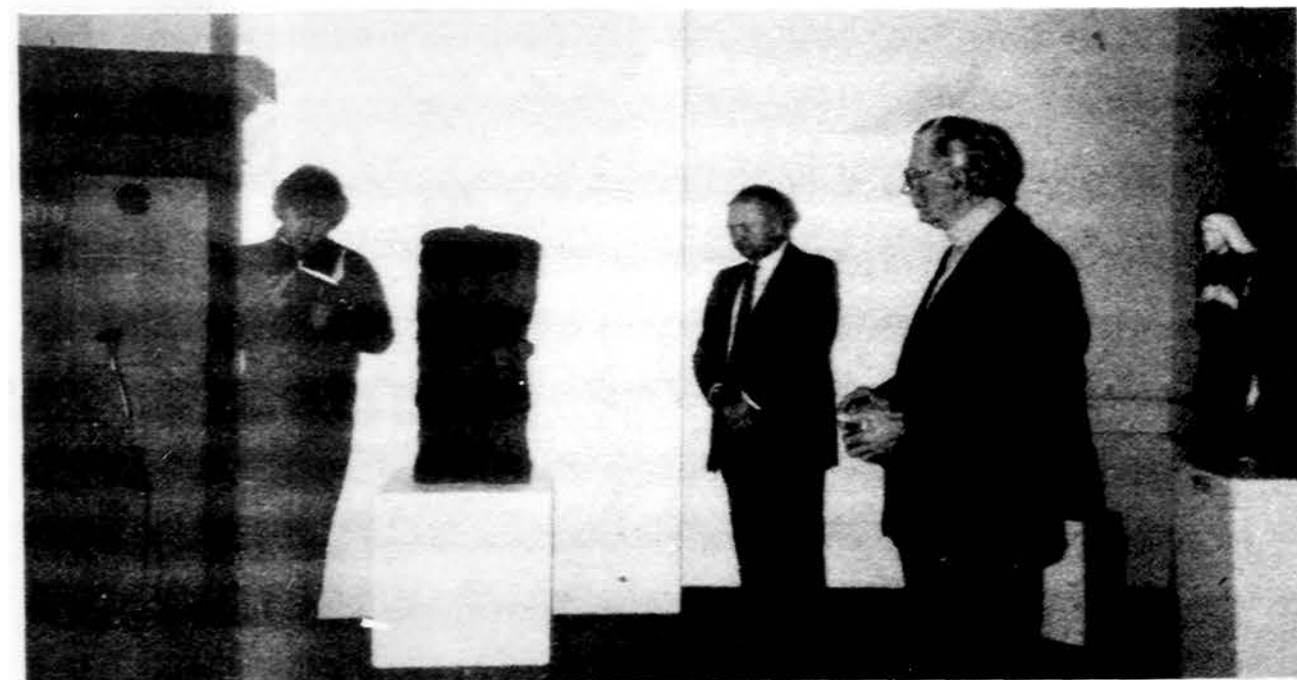

„Ramybė”
Piešinys ir kolažas

Iš Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus Chicago'je sukurtų parodų „Lietuvių dailės tildas: 25-mečio paroda”. Paroda, kurioje eksponuojami trylikos dailininkų darbai, vyks iki šių metų gruodžio 31 dienos.

Lietuvių skulptūrų ir tautodailės parodos atidaryme šių metų gruodžio 6 dieną John G. Blank Center for the Arts, Michigan City, Indiana: dailininkė Marija Ambrozaitienė, skulptorius Jurgis Daugvila ir Vytautas Kasniūnas.

Lietuvių skulptūrų ir tautodailės parodos atidaryme John G. Blank Center for the Arts poetas Julius Keleras (kairėje) skaito savo eilėraščius, desinėje — dr. Gediminas Balukas, Lietuvių dailės muziejaus valdybos pirmininkas, ir Jonas Kavaliūnas.

Skulptūrų ir tautodailės paroda Michigan City, Indiana

Tautodailės ir skulptūrų iš Lietuvos parodos atidarymas įvyko šių metų gruodžio 6 dieną John G. Blank Center for the Arts, 312 East Eighth Street, Michigan City, Indiana. Šio meno muziejaus direktorė Barbara Stodola pasveikino visus meno mylėtojus ir pažymėjo, kad per pastaruosius dvejus metus tai jau antra lietuvių dailininkų ekspozicija.

lietuvių literatūros naujiems leidiniams. Recenzuojamos šios knygos: Juliaus Kelero *Baltas kaledaitis* (Rimvydas Šilbajoris), Ričardo Pakalniškio *Lietuvių poema: pagrindinės žanrinės formos* (Rimvydas Šilbajoris), Birutės Pūkelevičiūtės *Atradimo ruduo* (Birutė Čipliauskaitė), Tomo Venclovos *Tankėjanti šviesa* (Violeta Kelertienė).

(k. brd.)

Pakvietė dr. Gediminą Baluką, Lietuvių dailės muziejaus Lemont'e valdybos pirmininką, tarti žodį. Jis dėkojo muziejaus direktorei ir muziejaus kuratoriui, Notre Dame universiteto meno profesoriui Kevin Firme už kvietimą dalyvauti šioje parodoje ir supažindinti šiaurės Indianos gyventojus su lietuvių liaudies menu. Po to pakvietė poetą Julijų Kelerą paskaityti savo kūrinių. Poezijos skaitymas yra naujovė šio muziejaus parodų atidarymo metu, ir poetas Keleras buvo priimtas labai šiltai.

I šią parodą atsilankė gana daug mūsų tautiečių — Indianos gyventojų, taip pat ir amerikiečių meno mėgėjų, profesūros ir meno studentų iš Notre Dame universiteto. Notre Dame dailės muziejaus direktorius labai teigiamai įvertino šią parodą ir žadėjo apsilankyti Lietuvių dailės muzie-

Našlaitis ir pokario nelaimės

(Atkelta iš 3 psl.)

slėpimą: „Pritaikys kokį įstatymą ir braukšt... Ar nepaleis šnekų — vaikas prasikalto, gal apsivogė...“

Prisiminus, kad pavogtas iš sribukyno Adolio lavonas palaidotas prie namų ir vietoj kryžiaus ten pasodintas beržas, matyti, kodėl šis beržas autoriui romano gale tampa simboliu. Bėgdamas nuo iš internato atvažiavusių įvairių viršininkų ir didesnių vaikų, Laurynas įlipa į to beržo pačią viršūnę. Linguojant vėjo siūbuojamai beržo viršūnei, tarsi nendrei, po pusvalandžio sušalus rankoms, Laurynas skrenda žemyn, žemyn... Dar išplečia rankas, lyg paukštis sparnus, ir krenta...

Taip sujungiamos dvi tragiškos pabaigos prie beržo, pasodinto partizano atminimui vietoj kryžiaus. Nežinia, ar tik susitrenkia krisdamas iš beržo našlaitis berniukas, ieškojęs motinos meilės, patėvio žmoniškumo ir babūnės bei tėtušio pastogės ir šilumos.

Autorius Vytautas Bubnys gimė 1932 metais Čiudiškiuose (Prienų apskrityje). Baigė Vilniaus Pedagoginį institutą. Yra išleidęs apsakymų rinkinius: *Ajerai kvepia* (1967), *Gegužio nemiga* (1969), *Baltas vėjas* (1974), apsakas: *Beržai svyruokliai* (1959), *Ramūnas* (1964), *Lapams krintant* (1966), *Aberonas* (1969), *Anoj pusėj* (1983) ir, be čia minėtųjų, romanus: *Alkana žemė* (1971), *Pilnaties valandą* (1980), *Kvietimas* (1983), *Rudens ekvinoxija* (1985). Taip pat yra rašęs prozos vaikams ir sukūręs pjesę „Kaltė“ (1971).

juje, Lemont'e, tolimesniems pasitarimams. Jeigu mums pavyktų eksponuoti lietuvių dailininkų kūrinius ir mūsų tautodailę, tai būtų didelis laimėjimas, nes Notre Dame yra didžiausias katalikų universitetas Amerikoje ir todėl susidarytų proga patekti į keliaujančią parodą per katalikų kolegijų ir universitetų meno galerijas ir muziejus. Tikrai atejo laikas eksponuoti Lietuvos ir išeivijos meną amerikiečių muziejuose, nes tik taip išgarsinsime lietuvių meno genijų ir mūsų tautinę kultūrą.

Ši paroda tęsis iki 1992 metų sausio 6 dienos. Parodoje eksponuojami kūriniai yra paskolinti iš Lietuvių dailės muziejaus Lemont'e ir Lietuvių tautodailės instituto. Skulptūrų iš Lietuvos mecenatai yra Rasa ir Romas Pukščiai: jie padovanojo Lietuvių dailės muziejui daugiau negu 100 medžio skulptūrų.

V.

Edward Walaitis

„Takelis per mišką“, 1989
Akvarėlė, 22 x 30

Iš Balzeko Lietuvių kultūros muziejaus Chicago'je sukaktuvinės parodos „Lietuvių dailės tiltas: 25-mečio paroda“, vykstančios iki gruodžio 31 dienos.

riomis kalbomis, recenzijomis. Ir puslapių žvilgsnis nebūtinai nukreiptas vien tik į estetinius, forminius, kalbinius ir filosofinius svarstymus, o ir į literatūros kontaktus su visomis žmogiškojo gyvenimo sritimis. Kai apylamai vakariečių literatūrologija yra linkusi į labiau uždarus akademinio pobūdžio svarstymus, tai Vidurio ir Rytų Europos literatūrų kelias ir jų nagrinėjimas būtų sunkiai atsiejamas nuo šio regiono tautų istorinių pastangų, kovojant už tautų laisvę ir žmogiškąjį orumą. Geras čia pavyzdys yra mūsų literatūra nuo Mažvydo iki pat šios dienos. Ir dabarties išsilaisvinimo kelyje rašytojas ir grožinė literatūra toje Europos dalyje suvaidino ir vaidina be galo svarbią rolę.

Visa tai *World Literature Today* žurnalas nepraleido negirdomis. Šiuo naujuoju numeriu jis atsiliepė į literatūros poveikį išsilaisvinimo eigai. Rytinėje ir Vidurinėje Europoje. Todėl ir bendrinė numerio temų antraštė yra: *Literature and Revolution in Eastern Europe*. Tik pažiūrėkime į spausdinamų straipsnių temas: *The Endless Column Revisited* — Ivar Ivask; *Circumnavigation and Transplantation: Reflections on Estonian Literature and Revolution* — Tiina Kirss; *Decolonization and Renewal of Latvian Letters* — Juris Silenieks; *A Look at Recent Poetry from Lithuania* — Rimvydas Šilbajoris; *Feeling Spurned: Polish Literature in Its Second Year of Freedom* — Stanislaw Baranczak; *GDR Literature and German „Wende“* — Friedrich P. Ott; *The National Paradox: Czech Literature and the Gentle Revolution* — Kuren von Kunes; *Literature and Revolution in Hungary* — George Gomori; *Romanian Literature: Dealing with the Totalitarian Legacy* — Matei Calinescu; *The Karamazov Syndrome in Recent Yugoslav Literature* — Vasa D. Mihailovich; *Bulgarian Literature after the Revolution* — Micaela S. Iovine; *Evolution and Revolution in Modern Albanian Literature* — Robert Elsie.

Knygų recenzijų puslapiuose nemažai demesio skirta ir